

รายการวิทยุเพื่อนเกษตร  
ประจำเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569

**หัวข้อ: การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการยืดอายุการเก็บรักษากุหลาบ**

กุหลาบเป็นไม้ดอกที่มีความสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ด้วยความสวยงาม กลิ่นหอม และความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความรักและความงาม ทำให้กุหลาบได้รับความนิยมสูงในตลาดดอกไม้สดทั้งในประเทศไทยและระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม การจำหน่ายกุหลาบในรูปแบบดอกสด เพียงอย่างเดียว กุหลาบสดจะเก็บได้ไม่นาน หากขายไม่หมดใน 1-2 วัน จะเฉาและเสื่อมสภาพ นอกจากนี้ยังมีความผันผวนด้านราคา และฤดูกาล ทำให้ผู้ค้าควรมีการบริหารจัดการสินค้าและรูปแบบการจำหน่ายที่ดี

**ความหมายของ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว**

กระบวนการจัดการดอกกุหลาบหลังจากการตัดออกจากต้น เพื่อชะลอการเสื่อมคุณภาพ รักษาความสด ความสวยงาม และยืดอายุการปักแจกัน (vase life) จนถึงมือผู้บริโภค โดยอาศัยหลักสรีรวิทยาของพืชและเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว

**สาเหตุที่ทำให้กุหลาบเหี่ยว**

กุหลาบประกอบด้วยน้ำเป็นองค์ประกอบหลักภายในชั้นกลีบดอกและส่วนต่างๆ ที่มีผลต่อความสดและความเต่งตึงของดอก เมื่อกุหลาบถูกตัดก้านออกจากลำต้นย่อมจะขาดน้ำและอาหารที่เคยได้รับอยู่ในทันทีทันใด เราจึงต้องหาน้ำและอาหารมาทดแทนให้ ดอกกุหลาบพร้อมก้านที่เราตัดมานั้นยังมีชีวิตอยู่ ยังหายใจและยังใช้อาหารสังเคราะห์ ปกติของกุหลาบจะมีการคายน้ำออกทางใบผ่านทางปาก การจะสงวนน้ำและอาหารจึงทำได้ด้วยการทำให้กุหลาบหายใจช้าลง หรือหยุดหายใจ

**การปฏิบัติเพื่อรักษาคุณภาพดอกกุหลาบในขั้นแรกหรือที่สวน**

1. การตัดดอกกุหลาบ ควรเลือกตัดช่วงเช้าตรู่หรือช่วงเย็น ควรตัดก่อนที่แดดจะร้อนจัด
2. ใช้กรรไกรตัดดอกที่คมมาก ๆ โดยปกติการตัดดอกด้วยกรรไกรก็ทำให้ปลายก้านดอกช้ำอยู่บ้างแล้ว ถ้ากรรไกรไม่คมก็จะยิ่งทำให้ก้านดอกช้ำมากขึ้นอีก ซึ่งจะทำให้ปลายก้านเน่าง่ายขึ้นและก้านไม่ดูดน้ำ วิธีที่ดีควรแยกกรรไกรตัดดอกเอาไว้ต่างหากไม่เอาไปใช้งานอย่างอื่น
3. เอากระป๋องใส่น้ำ (ควรใช้น้ำผสมกรดซิตริก) ตัดตัวไปด้วยในแปลงหรือไว้ที่ท้ายแปลง เมื่อตัดดอกก็เอาก้านแช่น้ำทันทีเพื่อให้กุหลาบดูดน้ำได้ทันทีโดยไม่มีจังหวะขาดน้ำ ผลพลอยได้ในตอนนี้ก็คือไม่ต้องหอบกุหลาบทับกันอยู่บนแขนซึ่งจะทำให้ใบกุหลาบชอกช้ำเสียหาย ใบช้ำเป็นตัวผลิตแก๊สเอทิลีนที่ทำให้ดอกกุหลาบเหี่ยวในภายหลัง
4. รีบทำให้กุหลาบเย็นทันที ถ้าไม่มีห้องเย็นก็อาจเก็บไว้ในที่เย็นขึ้น ไม่มีลมโกรกและมีมืด เช่น ในห้องน้ำ
5. หลังจากที่อยู่ในห้องเย็นหรือที่เย็นอย่างน้อย 3-4 ชั่วโมง กุหลาบจะหายใจช้าลงแล้ว จึงเอาออกมาปลิดใบออกคัดเกรด และห่อเตรียมส่ง จากนั้นก็จะจัดส่งไปยังปลายทางหรืออาจเก็บไว้ในห้องเย็นรอการส่งต่อไป โดยแช่ก้านในน้ำยารักษาคุณภาพหรืออาจเก็บแห้ง (เก็บโดยไม่แช่น้ำ)

## การปฏิบัติเพื่อรักษาคุณภาพดอกกุหลาบสำหรับผู้รับดอกกุหลาบหรือผู้นำไปใช้งาน

1. ก่อนอื่นต้องรีบแก้ห่อ เอากุหลาบออกจากห่อโดยเร็ว
2. ถ้ากุหลาบมีใบที่ส่วนโคนก้าน ให้ปาดใบส่วนล่างออก เพื่อเวลาแช่น้ำจะได้ไม่มีใบแช่อยู่ในน้ำ
3. ตัดปลายก้านในน้ำ (ตัดในขณะที่จุ่มก้านอยู่ในน้ำ) ออกประมาณ 1 นิ้ว
4. แช่ก้านในน้ำยากรดซิตริก ใส่เนื้อสูงประมาณ 10 ซม. แช่ทิ้งไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง เพื่อให้กุหลาบดูดน้ำให้อิ่ม
5. จากนั้นเปลี่ยนไปแช่น้ำยารักษาคุณภาพและใช้น้ำยานี้ตลอดไปจนกว่ากุหลาบจะหมดอายุ
6. ตัดปลายก้านที่แช่น้ำออกประมาณ 1 ซม. - 1 นิ้วทุกวัน
7. เปลี่ยนน้ำยาแช่ดอกประมาณทุก 2 วัน หรือสังเกตดูเมื่อน้ำเริ่มขุ่น (ถ้ายังใช้น้ำธรรมดาโดยไม่ยอมใช้น้ำยา ต้องเปลี่ยนน้ำทุกวัน)
8. ทุกครั้งที่เปลี่ยนน้ำ ต้องล้างภาชนะที่ใส่ดอกด้วย
9. ตั้งกุหลาบไว้ในที่ไม่ถูกแดด ไม่โดนลมโกรก ไม่ร้อน และถ้าต้องการเก็บรักษาไว้นาน ควรเก็บในที่มืด
10. มีวิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ใช้กันในการทำให้กุหลาบที่เหี่ยว (เพราะขาดน้ำมานาน ไม่ใช่กรณีทกุหลาบหมดอายุ) พ้นตัวโดยเร็ว คือวิธีแช่น้ำร้อน กุหลาบที่ซื้อมายังไม่ทันจะใช้ก็เหี่ยวเสียแล้ว ถ้าเอาก้านแช่ในน้ำร้อน (น้ำสูงประมาณ 10 ซม.) ที่อุณหภูมิประมาณ 40 องศาเซลเซียส ซึ่งจะร้อนขนาดเอานิ้วจุ่มลงไปแล้วต้องชักนิ้วออกแช่ทิ้งไว้จนน้ำเย็น กุหลาบจะฟื้นได้เป็นอย่างดี จากนั้นก็เอาไปแช่น้ำยารักษาคุณภาพเพื่อใช้การต่อไป

## การยืดอายุดอกกุหลาบโดยการใช้ยารักษาคุณภาพ (preservative)

น้ำยารักษาคุณภาพดอกไม้ หรือ Preservative เป็นปัจจัยสำคัญในการยืดอายุการปักแจกันของดอกกุหลาบ โดยน้ำยาที่มีประสิทธิภาพควรมีคุณสมบัติหลัก 3 ประการ ได้แก่

### **1. มีสภาพเป็นกรด**

ช่วยให้ท่อน้ำในก้านดอกดูดน้ำได้ดีขึ้น และช่วยลดการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์บางส่วน ค่าความเป็นกรดต่างที่เหมาะสมอยู่ที่ประมาณ pH 3–3.5

### **2. มีสารยับยั้งหรือฆ่าจุลินทรีย์**

จุลินทรีย์ในน้ำจะสะสมบริเวณปลายก้าน ทำให้ท่อน้ำอุดตัน ส่งผลให้ดอกไม่สามารถดูดน้ำได้และเหี่ยวเร็ว

### **3. มีแหล่งพลังงาน (น้ำตาล)**

น้ำตาลช่วยเป็นแหล่งอาหารให้ดอก ใช้ในการสร้างคาร์โบไฮเดรต ช่วยคงความสดและการบานของดอก

## ประเภทสารที่ใช้เตรียมน้ำยารักษาคุณภาพ

น้ำยาสามารถเลือกใช้ได้ทั้งชนิดสำเร็จรูป และแบบผสมใช้เองจากสารเคมีที่หาได้ทั่วไป ดังนี้

## สารให้ความเป็นกรด

### 1. กรดซิตริก (Citric acid)

- ใช้ปรับสภาพน้ำให้เป็นกรด pH ประมาณ 3–3.5
- ตัวอย่างอัตราที่ใช้: 8 กรัม ต่อน้ำ 15 ลิตร (สำหรับน้ำ pH ประมาณ 7)
- ควรวัด pH น้ำเป็นระยะ เนื่องจากคุณภาพน้ำแต่ละแหล่งแตกต่างกัน

### 2. น้ำส้มสายชู

- ใช้แทนกรดซิตริกได้
- อัตรา: 5 ซีซี (1 ช้อนชา) ต่อน้ำ 1 ลิตร

## สารฆ่าจุลินทรีย์

### 8-HQC (8-Hydroxyquinoline Citrate)

- มีประสิทธิภาพสูงในการฆ่าจุลินทรีย์
- ช่วยยับยั้งเอทิลีน และช่วยปรับน้ำให้เป็นกรด
- ข้อจำกัด: ราคาค่อนข้างสูง
- อัตราใช้: 0.2 กรัม ต่อน้ำ 1 ลิตร (200 ppm)

### โซเดียมไฮโปคลอไรต์ (คลอรีน / น้ำยาฟอกขาว)

- ฆ่าจุลินทรีย์ได้ดี หาซื้อง่าย
- ถ้าความเข้มข้น 15% ใช้อัตรา  
1 ซีซี (ประมาณ 18–20 หยด) ต่อน้ำ 10 ลิตร
- ถ้าความเข้มข้นต่ำกว่านี้ ให้เพิ่มปริมาณตามสัดส่วน

## สรุปแนวทางใช้งาน

น้ำยารักษาคุณภาพดอกกุหลาบที่ดีควรประกอบด้วย

1. สารให้ความเป็นกรด
2. สารฆ่าจุลินทรีย์
3. แหล่งน้ำตาลเป็นอาหารดอก

สามารถเลือกใช้แบบสำเร็จรูป หรือผสมใช้เองได้ โดยควรควบคุมค่า pH และความสะอาดของน้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ดอกกุหลาบดูดน้ำได้เต็มที่ ลดการอุดตันของท่อน้ำ และช่วยยืดอายุการปักแจกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ